

ТЕМА 1
НАУКА І НАУКОВІ
ДОСЛІДЖЕННЯ У СУЧАСНОМУ
СВІТІ

Питання теми

1. Історичні етапи становлення та розвитку науки
2. Поняття науки та її функцій
3. Структура і класифікація науки

Поняття «наука» розглядається з різних аспектів:

- наука є *соціально значущою сферою людської діяльності*, функцією якої є вироблення й використання теоретично систематизованих об'єктивних знань про дійсність;
- наука виступає *системою знань*, тому що вона являє собою струнку систему понять і категорій, пов'язаних між собою за допомогою суджень (міркувань) та умовиводів;
- наука також виступає і як *форма суспільної свідомості* – як система знань вона охоплює не тільки фактичні дані про предмети навколишнього світу, людської думки та дії, не лише закони та принципи вивчення об'єктів, а й певні форми та способи усвідомлення їх;
- наука виступає *складовою частиною духовної культури людства*, оскільки вона приймає участь у формуванні та вихованні особистості.

Загальна функція науки - виробництво і використання систематизованих, об'єктивних знань про дійсність.

Конкретні функції науки:

- *пізнавальна* – задоволення потреб людей у пізнанні законів природи і суспільства;
- *культурно-виховна* – розвиток культури, гуманізація виховання та формування нової людини;
- *практична* – удосконалення виробництва і системи суспільних відносин, тобто безпосередньої виробничої сили матеріального виробництва.

Об'єктом науки є пов'язані між собою форми руху матерії та особливості їх відображення у свідомості людей.

Мета науки – пізнання законів розвитку природи і суспільства, їх вплив на природу на базі використання знань з метою отримання корисних для суспільства результатів.

Перед наукою ставляться такі завдання:

- *констатація* – збір і узагальнення фактів;
- *інтерпретація* – пояснення зовнішніх взаємозв'язків явищ;
- *побудови моделей* – пояснення суті фізичних явищ, їх внутрішніх взаємозв'язків і протиріч;
- *прогнозування процесів і явищ*;
- *встановлення можливих форм і напрямів практичного використання отриманих знань.*

Наукова діяльність – це інтелектуальна творча діяльність, яка спрямована на одержання і використання нових знань через соціальні інститути (за КВЕД).

Розділи наукознавства та їх характеристика

	Розділ наукознавства	Характеристика
1	Загальна теорія науки	Розробка концепції теорії науки, основних напрямків її розвитку та методології
2	Історія науки	Дослідження генезису динамічного процесу накопичення наукових знань, встановлення закономірностей розвитку науки
3	Соціологія науки	Аналіз взаємодії науки і суспільства у різних соціально-економічних формаціях, дослідження соціальних функцій науки і відносин людей у процесі наукових досліджень
4	Економіка науки	Вивчення економічних особливостей розвитку і використання науки, критерії економічної ефективності наукових досліджень
5	Політика і наука	Визначення напрямів розвитку науки з урахуванням об'єктивних умов та потреб економіки і загальної політики держави
6	Теорія наукового прогнозування планування і управління науковими дослідженнями	Розробка стратегії науки, планування її матеріального забезпечення, організація управління науковими дослідженнями

Розділи наукознавства та їх характеристика

	Розділ наукознавства	Характеристика
7	Методологія науки	Дослідження системи методів у науці, складання моделей наукової діяльності і окремих її видів
8	Наукова організація праці, психологія, етика і естетика наукової діяльності	Розробка систем наукової організації праці вчених, дослідження психологічних, етичних та інших факторів наукової діяльності
9	Наука і право	Дослідження нормативного забезпечення взаємовідносин наукових колективів, розробка законодавства про науку
10	Мова науки	Розробка міжнародних і національних систем термінології, стильових особливостей викладення результатів наукових досліджень
11	Класифікація наук	Розробка систем наук

Складові науки.

1. *Наукова ідея* – інтуїтивне пояснення явищ без проміжної аргументації, без осмислення всієї сукупності зв'язків, на основі яких робляться висновки.

2. *Гіпотеза* – наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ (процесів) або причин, які зумовлюють даний наслідок.

3. *Наукові закони* являють собою філософську категорію, що відображає істотні, загальні, необхідні, стійкі, повторювані відношення та залежності між предметами і явищами об'єктивної дійсності, що впливають з їхньої сутності.

Складові науки.

4. *Науковий факт* як основа для висновків і узагальнень є віддзеркаленням об'єктивних властивостей речей і процесів.

5. *Принципи (постулати, правила)* як база для дотримання і узагальнення.

6. *Наукова концепція* – система поглядів, теоретичних положень, основних тверджень щодо об'єкта дослідження, які об'єднані певною ідеєю.

7. *Теорія* – система знань, що описує і пояснює сукупність явищ певної частки дійсності і зводить відкриті в цій галузі закони до єдиного об'єднувального початку (витоку).

Складові науки.

8. *Поняття* – це думка, виражена в узагальненій формі, яка визначає суттєві і необхідні ознаки предметів та явищ і їх взаємозв'язки.

Класифікація науки.

1. За характером спрямованості і безпосереднього відношення до практики науки прийнято поділяти на:

1.1. *Фундаментальні*, завданням яких є пізнання законів, що управляють поведінкою і взаємодією базисних структур природи і суспільства.

– *вільні (чисті) дослідження*, як правило, мають індивідуальний характер і очолюються визнаним вченим – керівником роботи.

Класифікація науки.

– *цілеспрямовані дослідження* мають відношення до певного об'єкта і проводяться з метою розширення знань про глибинні процеси і явища, що відбуваються в природі, суспільстві, без урахування можливих галузей їх застосування.

1.2. Прикладні науки спрямовані на застосування результатів фундаментальних наук при вирішенні пізнавальних і соціально-практичних проблем.

Класифікація науки.

2. За характером об'єктів дослідження науки поділяють на такі групи.

2.1. *Природничі науки* вивчають закони і явища навколишнього світу і включають: фізику, хімію, біологію, математику.

2.2. *Соціально-філософські науки* вивчають закономірності розвитку суспільства, до яких належать – історія, політологія, філософія, економічна теорія, основи менеджменту.

3. Загальна класифікація наук в Україні

1. Фізико-математичні науки	14. Медичні науки
2. Хімічні науки	15. Фармацевтичні науки
3. Біологічні науки	16. Ветеринарні науки
4. Геологічні науки	17. Мистецтвознавство
5. Технічні науки	18. Архітектура
6. Сільськогосподарські науки	19. Психологічні науки
7. Історичні науки	20. Військові науки
8. Економічні науки	21. Національна безпека
9. Філософські науки	22. Соціологічні науки
10. Філологічні науки	23. Політичні науки
11. Географічні науки	24. Фізичне виховання та спорт
12. Юридичні науки	25. Державне управління
13. Педагогічні науки	26. Культурологія
	27. Соціальні комунікації